

Téereb Danyeel — Fanweer ñent-fukk ak juróom-benn

Ubbiirug Wàññi Babilon: Benn Bàyyi Yonent bi dale ci Nebukadnesar ba ca Belshazzar

Jeff Pippenger
2023-12-20

Wàccug Belshazzar ci sarax bu juróom-ñeent bi dafa doon misaaloo ak wàccug Nebucadnetsar ci sarax bu ñeent bi.

“Ci bu mujj gu mujj Babileen, ni ci misaal ci ki jëkkéréem, dogalu Kilifa bu Yàlla bi agsi woon na ci moom: ‘Yow buur bi, ... yaw lañu koy wax; nguur gi dindi nañu ko ci yaw.’ Daniel 4:31.” Yonent yi ak Buur yi, 533.

Nebukadnesar moo ngi tekki ndorte gi, te Belshazzar moo ngi tekki mujjug nguur ga doon nguuru ci atom juróom-ñaar-fukk, te noonu mu doon misaal nguurug rabu suuf ba ci Peeñug Yowaan saar fukk ak ñett (Etazini), bi waroon a nguur ci jamono ji jigéenu ndaw gu Tir (papasi bi) nekkoon ci fàtteeku.

Te bés na ci fan booba, Sur dina fàtteeku juróom-ñaar-fukk at, ni fan yi benn buur; gannaaw jeexitalu juróom-ñaar-fukk at yooyu, Sur dina woy ni jigéen ju ndawlu. Esayi 23:15.

Kon Nebukadnesar moo taxawal njàlbéenu Etazini, te Belshatsar moo taxawal mujju Etazini. Nebukadnesar moo di njàlbéenu bëñu Républikeen bi ak njàlbéenu bëñu Protestan bi. Belshatsar moo di mujju bëñu Républikeen bi ak bëñu Protestan bi.

Àtte bi ñu indi ci Nebukadneccar moo doon “juróom-ñaari waxtu.” Nettali Nebukadneccar, ni mu dundee woon ni rab gu sauvage diirub ñaari junni ak juróom-ñaari téeméer ak ñent fukk fan ak ñaar, William Miller moo ko jëfandikoo ci njariñam “juróom-ñaari waxtu” yi nekk ci Levitikus ñaar-fukk ak juróom-benn, doonte moo saxul woon ci ñaari junni ak juróom-ñaari téeméer ak ñent fukk fan ak ñaar, maanaam li ñuy melale ci àtte Belsacar.

Te lii mooy mbind mi ñu bindoon: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN. Lii mooy tekkiinu mbir mi: MENE; Yàlla waññi na sa nguur, ba noppi ko. TEKEL; Ñu natt na la ci xàjjaay yi, te gis nañu ne doyoo. PERES; Sa nguur xaajalees na ko, te joxeefi ko Medes ak Perses yi. Daniel 5:25–28.

Bu weesu yi Daniel joxe ci mbind mi gakk ci miir mi, baat yi “mene” ak “tekel” dañuy tegtal itam nattu pees, te baat yooyu dañuy tegtal itam njëg wu màndarga xalis bu wóor (Exodus 30:13, Ezekiel 45:12). Ab “mene” mooy juróom-fukk shekel, walla junniy gerah. Kon “mene, mene” dafa yam ci ñaari junni gerah. Ab “tekel” mooy ñaar-fukk gerah. Kon “mene, mene, tekkel” dafa yam ci ñaari junni ak ñaar-fukk gerah. “Upharsin” mooy “xaajale,” te moo tax mu di benn-wàllu “mene,” te mu tegtal juróom-ñaari téeméeri gerah. Bu ñu leen booloo, dañuy tegtal lim bu mat ñaari junni

ak juróom-ñaari téeméeri ak ñaar-fukk.

Bindu mujj ci Sister White buy mujjee ne Belshassar dañoo ko melal ak Nebucadnetsar; waaye gën a leer mooy ne mu tekke seen àtte buy bokk, te ñaari àtte yooyu ñépp dañoo leen di tegtal ni misaalu “juróom-ñaari waxtu yi” yi nekk ci Leviticus ñaar-fukk ak juróom-benn. Am na ay baat yu néew yu Mbind mi di jëfandikoo ngir tegtal “juróom-ñaari waxtu yi” yi ci Leviticus ñaar-fukk ak juróom-benn. Jérémie daf koy tegtal ni merug Yàlla.

Naaka Yàlla muur doom Siyon ak niir ci ay meram, te sànni ci asamaan ba ci suuf taaru Israyil, te faatuwul saxub tànkam ci bésub meram! Boroom bi dafa yàq bépp kër gi Yakóoba dëkk, te yërëmul; ci xacam mu daanu kër yu dëgër yi doom Yuda; mu wàcce leen ba ci suuf: mu toroxal nguur gi ak kilifayam. Ci mer mu taram dafa dagg bépp kàttanu Israyil; dellu na gannaaw ak loxo ndeyjooram fa kanam noon yi, te mu tàkk ci Yakóoba ni safara su xoy, buy lekku fèpp. Dafa xottaliw këràm ni noon; taxaw ak loxo ndeyjooram ni benn béppoon; rey bépp lu neex bët ci kër doom Siyon; tuur na xadarëm ni safara. Boroom bi nekkoon na ni noon; dafa yàq Israyil, yàq na bépp ay palaseem; yaxna ay tataam yu dëgër, te yokk ci doom Yuda jooy ak naqar. Dafa jëlëwée këràm ak violence, mel ni bu nekkoon saxu tool; yàq na ay bérabam yu ndaje; Boroom bi tax na ñu fàtte ci Siyon màggal yu màgg yi ak bésub noflaay yi, te ci xadimub meram mu xeeb buur bi ak saraxalekat bi. Boroom bi dafa bàyyi saraxalekaayam, bañ na bérabam bu sell ba; jébbal na ci loxoy noon yi miir ay palaseem; ñoom ñu yëgle xaacu ci kër Yàlla, ni ci bésub màggal gu màgg. Boroom bi dogal na yàq miiru doom Siyon; mu tàllal na buum, te taxawul loxoom ci yàq; moo tax tata gi ak miir mi dafa jooy; ñoom ñaar ñépp daan nañu benn. Naanu 2:1–8.

Meru Boroom mi ñu ko wone ni mooy “mer mu metti muy meram,” te meram mat na ci kaw ñaar yi nguur yu Israyil: nguuru bëj-gànnar ak nguuru bëj-saalum. Loolu moo tax téereb Daniel tudd ab “jëkk” ak ab “mujj” mer gu metti. Yereimi tudd itam ab “rëdd” bu Boroom bi “tàllal,” ba mu jëfandikoo meram ci kaw xeeti askanam yu mu tànn. Rëdd boobu ñu ko waxaat itam ci Ñaareelu Buur yi.

Te Boroom bi waxoon jaarale ko ci ay jaamam, yonent yi, ne: “Ndaxte Manase, buur bu Yuda, def na yëf yii di ñaawte yi, te dafa jëf lu bon gën a ëpp lépp lu Amoréen ya, ñi ko jiituwoon, defoon; te dafa itam tax Yuda bàkkaar ak ay xërëmam. Moo tax nii la Aji Yàlla, Yàllay Israyil, waxe: Seetleen, may indil Yerusaleem ak Yuda musiba mu mel ni, ku ko dégg, ñaari noppiam di yengu. Te dinaa tàllal ci kaw Yerusaleem xàll bu Samari, ak plome bu kër Ahab; te dinaa far Yerusaleem ni nit kuy far ndab, di ko far ba noppi, ba noppi daldi ko wëlbët. Te dinaa bàyyi desitu cérag sama màkkaanu moom, jébbal leen ci loxoy seeni noon; te dinañu nekk alalu jël ak alalu sàcc ngir seeni noon yépp.” 2 Buur Ya 21:10–14.

“Rëdd” gu meru Yàlla, mooy “juróom-ñaari yoon” yi Musaa wax, ñu njëkk a tàllal ko ci kaw nguur gu bëj-gànnar ga (këru Axaab), te gannaaw ga ci kaw Yuda. Beneen baat bu ci Biibël bi ngir “juróom-ñaari yoon” yi, buy jóge ci Léwíitiik ñeent-fukk ak juróom-benn, mooy baat bi “tasaaroo”.

Noonu maa dama dox ak yéen ci mer gu tar; te man, sama bopp, dinaa leen yar juróom-ñaari yoon ngir seeni bàkkaar. Te dangeen lekk yàpp-u seeni doom yu góor, te yàpp-u seeni doom yu jigéen ngeen di ko lekk. Te dinaa yàq seeni bërëb yu kawé yi, te dagg seeni nataal yi, te sànni

seeni néew ci kaw néewi seeni xërëñ yi; te sama ruu dina leen sib. Te dinaa def seeni dëkk neex-tuul ba ñu gentel, te indi seeni bérab yu sell yi ci tasaaroo; te duma xet xet wu neexu seeni cuuraay yi. Te dinaa yóbbu réew mi ca tasaaroo; te seeni noon yi fay dëkk dinañu waaru ci moom. Te dinaa leen tasaar ci biir xeeti ñi, te génne sabar ci seen ginnaaw; te seen réew dina nekk tasaaroo, te seeni dëkk dinañu gentel. Noonu réew mi dina am ay sabbaatam, lu tollook ba mu nekk tasaaroo, ba ngeen nekk ci réewu seeni noon; waaw, booba réew mi dina noppalu te am ay sabbaatam. Fu mu tollu ci nekk tasaaroo dina noppalu; ndaxte noppalu woonul ci seeni sabbaat, ba ngeen ko dëkkéewoon. Lewiit 26:28–35.

Wesaare ci biir xeet yi mat na ci Daniel bi ñu ko yóbbée jaam ca Babilon, ba ñu jàppe Jehoiakim. Noonu, bi Daniel nekke ca “suwu noon yi,” réew mi noppalu, te moo naan ay “sàbbatam.” Ñaareelu Téereb Chroniques xamal na nu ne diir boobu mooy juróom-ñaar-fukk at yi Yereimi waxoon, yi Daniel door a xam ci saraxu juróom-ñetteel bi.

Ñi mucc ñi mucc yi, buur bi yóbbu leen Babilon; foofa ñu doon surgaam ci moom ak ci ay doomam, ba ba nguurug Perse di nguur: ngir amal kàddug Boroom bi ci gémminu Yereimi, ba ker gi mottali ay sabbaatam; ndaxte diir ba mu nekk woon neen, dafay samay sabbaat, ngir mottali juróom-ñaar-fukk at. Léegi ci at mu njëkk ba Siris buurub Perse nguur, ngir kàddug Boroom bi mi ñu waxe woon ci gémminu Yereimi am mat, Boroom bi yëngu na xelu Siris buurub Perse nguur, ba mu def yégle ci béppam nguur, te bind ko it, naan: Nii la Siris buurub Perse nguur waxe, Boroom bi Yàlla asamaan jox na ma bépp nguuru suuf si; te sant na ma ma tabaxal ko kër ci Yerusalem, bi nekk ci Yuda. Kan moo nekk ci yéen, ci ñépp ñi bokk ci xeetam? Na Boroom Yàllaam nekk ak moom, te na dem yéeg. 2 Tariix ya 36:20–23.

Baatu “tasaaroo” mooy benn màndarga bu “juróom-ñaar-fukk ak ñaari yoon.” Àtteb Nebukadnesar bi mu “juróom-ñaar-fukk ak ñaari yoon” dundee ni rab, dafa melaloon àtteb Belsasar, ni ko baat yu kumpa yi ci miir mi teewale, “mene, mene, tekel upharsin.” Àtteb Belsasar dafa doon nañu ko teewale ci bind mi ci miir mi, bi tollook juróom-ñetti téeméer ak ñaar-fukk, moom sax mooy benn lim bu ni mel ak bés yi Nebukadnesar dundee ni rab, te it mooy benn lim bu at yi ñu teewale ak “juróom-ñaar-fukk ak ñaari yoon” yi ci Lewe gu ñaar-fukk ak juróom-benn.

Àtte Belshazzar, bi ñu misaale woon ak àtte Nebukadnesar, ñu ko tegtalee ci misaal ci “juróom-ñaar yoon”; te ñoom ñaar ñépp dañoo doon tegtal njëg “mbubbu Babilon,” mi di misaalu yéglebu ñaareelu malaaka bi. Njëg bi njëkk ci Babilon mooy ba ñu wàcce woon kërug Nimrod.

Te suuf sépp benn làkk lañu doon wax, te seen kàddu itam benn la woon. Noonu, bi ñuy tukki jóge penku, ñu gis benn xareem ci réewu Sinaar; ñu dëkk fa. Ñu nekkante: «Kayleen, nanu def bana, lakk ko ba mu dëgër bu baax.» Bana moo nekkoon seen doj, te bitim moo nekkoon seen ciment. Ñu neeti: «Kayleen, nanu tabax sunu dëkk ak benn kër gu kawé, gu njobbaam di jot asamaan; te nanu def sunu tur, ngir bañ a tasaaroo ci kow suuf si bépp.» Waaye Boroom bi wàcc na ngir seet dëkk ba ak kër ga, gi doomi nit ñiy tabax. Noonu Boroom bi ne: «Xool-leen, nit ñi benn xeet lañu, te ñoom ñépp benn làkk lañuy wax; lii mooy li ñuy tàmbali def. Léegi dara du leen tere ci li ñu fas yéene a def. Kayleen, nanu wàcc, fexe fa jaxase seen làkk, ngir kenn bañ a déggante ak moroomam.» Noonu Boroom bi tasaaroo leen fa ba ci kow suuf si bépp; te ñu bàyyi tabax dëkk ba. Njálbéen ga 11:1–8.

Ci atte baax na ci Babel, mooy attec Nimrod, Boroom bi “tasare” ñi fippuwoon ak Nimrod ci kaw “kanamu suuf si yépp.” Nimrod ak ñi mu bokkoon xamoon nañu ne seen fippu dafa war a jur ñu tasare leen, ndaxte dañoo waxoon ne taxawaayu tabax kër gu kawe gi ak dëkk ba mooy ngir “defal sunu tur, ngir bañ nu tasare ci kanamu suuf si yépp.”

Ci wax jiitu, “tur” mooy màndarga jikko. Jikko ji Nimrood ak ñi ànd ak moom samp, seeni jëf a koy tegtal, ndaxte ci meññef yi ngeen di xam jikko ji. Meññefu ñàkk dégg-dégg gu Nimrood, te kon it mooy màndargaal jikkoom, moo doon tabax kër gu kawe gi ak dëkk bi. “Kër gu kawe” mooy màndargaal kërceen, te “dëkk” mooy màndargaal réew. Turu ñi fippu Nimrood, mi di tegtal seeni jikko, mooy booleb kërceen ak réew, te loolu it dees na ko màndargaal ci noonu ni nataalu rab wi.

Wàll wi jëfandikoo ngir xam jëmbatug Babel bi, amna wax ju naan “na nu dem” baat yi dellu ñetti yoon. Ñetteelu bi mooy bi Yàlla indi àtteem ngir jaxase seen làkk te tas leen ci kaw suuf si. “Na nu dem” bu njëkk bi moo doon waajal ngir ñaareelu “na nu dem” bi, bi ñuy tabax seen dëkk ak seen kër gu kawe gi. Bi ñu matalee seen liggéey ci jaar-jaaru ñaareelu wax ju naan “na nu dem”, Yàlla wàcc na ngir gis ak seet seeni ñàkk dégg. Ñetteelu “na nu dem” mooy àtte, te ñaareelu “na nu dem” mooy nattu gu aju ci gis. “Na nu dem” bu njëkk bi dafa tegu ci seen njëkk a lajj, te ci waxu yonent bi, ñetti yoon yi ñuy wax “na nu dem” dañuy wone jéego nattu gu ñetti jéego yu xibaar bu baax bu sax ba fàww. Am na lu ëpp ci seedeel bi ci mbirum ñàkk déggug Nimrod ak mbugalam, waaye li nuy reeral rekk mooy ne bi Babilon (Babel) daanoon ci njëkk yoon, misaalu “juróom-ñaari yoon”, ni ko “tasaaroo” bi di tegtal, feeñ na. Àtteb Nimrod dafa tegtaloon ci tasaaroo; bu Nebukadnesar, ci “juróom-ñaari yoon”; te bu Belshazzar, ci “ñaari junni juróomi téeméer ak ñaar-fukk”.

Màndargay Alfa ak Omega miy xamale ne rëddoo yégleb yébb ci ay saar ñent ak juróom, mooy yégleb taw wu mujj wi ci ñaareelu malaaka ak Yuuxu Diggante Guddi. Rëddoo gi tàmbalee ak réerug Babilon, bi Nebukadnesar di ko tegtal, di wone atum 1798, mooy fan waxtu wi Babilon gu xel (papasi bi) daan na bés bu njëkk. Gannaaw loolu, ci mujjug rëddoo gi, Babilonu Belshasar dafa daanu, te loolu mooy màndargay tàmbalig daan gu yokkuteek di dem ba ci mujj gu Babilon gu xel (papasi bi itam), bi tàmbalee ci jafe-jafab yoonu Dibéeri. Am na ñaari seede yu dëggal daanug Babilon ci tàmbalig rëddoo gi, te amaata na ñaari seede ci mujj gi. Xel mu yégleb di nangu màndargay Mag Moo Gëna Njëkk ak Moo Gëna Mujj, fekk muy gis mbirum daanug Babilon ni ñeenti seede a koy seedeel ci rëddoo gi ay saar Daniel ñent ak juróom di tegtal.

Ci diggante ak ci antitype bi ci diggante Nebukadnesar ak Belshazzar, buñu ko méngale ak fan yu mujj yi, dañuy gis rab wu suuf si ci xalisam gu mel ni xar, te Nebukadnesar moo koy tegtal; ba noppi, bu mu waxe ni nago, dañuy gis Belshazzar. Dañuy gis itam ci digganteb yoon wax ju Yàlla waxoon, ne bëñg horn bu Republican, bi Dastuuru États-Unis di ko jiite, Nebukadnesar moo koy tegtal, te daanelu Dastuur bi Belshazzar moo koy tegtal. Dinañu gis itam Nebukadnesar ni janq bu xam-xam, te Belshazzar ni janq bu ñàkk xel.

Dina yokk sunu gëstu ci sunu seet bu njëkk ci Daniel ay saar ñent ak juróom ci bind bi ci topp.

“Belsaasar jox na ay yoon yu bare ci xam ak ci def coobare Yàlla. Mu gisoon ne ñu dindi ay maamam Nebukadnesar ci biir mbokk mi. Mu gisoon ne xel mi buur bu réy, bu réyooji, daan ci

réyoo, Ki ko koon jox na ko ko dindi. Mu gisoon ne ñu dàq buur bi ci nguuram, ba tax mu bokk ak rab yi ci tool yi. Waaye mbëggeel Belsaasar ci bég ak ci màggal boppam far na njàngale yi waroon na fàttewul mukk; te def na bàkkaar yu mel ni yi indi atte yu tar ci kaw Nebukadnesar. Mu yàq na yoon yu ñu ko joxoon ci yiw, te bàyyi jëfandikoo yoon yi nekkoon ci loxoom ngir xam dëgg. ‘Lan laa wara def ngir ma muc?’ laaj la woon buur bu mag waaye dof bi, te mu romb ko ak xol bu sedd.”

“Lii mooy xeex bu metti bi ci ndaw ñi tey yu bañ a wóorlu te di def lu ñu bëgg. Loxo Yàlla dina yeewu bàkkaar bi ni mu ko defee Belsassar, waaye ci ñu bare, dina yagg ba ñu mēnatul tuub.”

“Buuru Babilon amoon na alal ak tedd, te ci ay ngëmu boppam ak ngërëmam mu yékkati woon boppam ci kaw Yàlla asamaan ak suuf. Mu wéeru woon ci dooleem bopp, te xalaatu woon ne kenn du ñeme ne ko: “Lu tax ngay def lii?” Waaye bi loxo gu kumpa jëmmalee ay araf ci miir kër guur gi, Belshazzar daldi tiit ba noppi ne. Ci benn saa, ñu dindi ko bépp dooleem, te suufel ko ni xale. Mu xam ne mungi ci yërmande benn Ki gën a mag Belshazzar. Mu doon ree reyi mbir yu sell yi. Léegi xelam daldi xëy. Mu xam ne amoon na ndamlu xam te def coobare Yàlla. Jaar-jaaru maamam feeñu ko ci kanamam bu leer lool ni mbind mi ci miir ma.” Bible Echo, April 25, 1898.